

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาในศตวรรษที่ 21

THE DEVELOPING LIFELONG LEARNING SKILLS OF STUDENTS IN THE 21st CENTURY

Corresponding author¹
subinchaiya@hotmail.com¹

สุบิน ไชยยะ¹
Subin Chaiya¹

Received: April 24, 2019

Revised: May 7, 2019

Accepted: May 22, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ได้นำเสนอหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ความหมาย ความจำเป็น และความสำคัญ หลักการ ปัญหาและอุปสรรค ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาให้นักศึกษาให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตอันจะนำไปสู่การพัฒนาคนของประเทศสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยั่งยืนและส่งผลกระทบต่อพัฒนาประเทศในด้านอื่น ๆ ต่อไป

คำสำคัญ: การเรียนรู้ตลอดชีวิต, ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต, นักศึกษา, ศตวรรษที่ 21.

ABSTRACT

The academic article presented principles and concepts of lifelong learning, including meaning, necessity and importance, principles, problems and obstacles lifelong learning skills and guidelines for developing lifelong learning skills for studentspace the 21st centuryto be used to promote and develop students to be lifelong learners which would lead to the human development in the country for into a sustainable lifelong learning benefiting and affect the development of other aspects in the future.

Keywords: Lifelong Learning, Lifelong Learning Skills, Students, 21st Century.

บทนำ

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการที่เกิดจากค้นหาและได้รับความรู้ใหม่หรือเป็นการพัฒนาความรู้ที่มีอยู่เดิม อันจะส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์และการปฏิบัติด้านต่าง ๆ ที่ต้องใช้ความรู้ ทักษะ รวมถึงการแสดงออกในเรื่องทัศนคติและค่านิยม การเรียนรู้สามารถพัฒนาได้โดยการศึกษา การฝึกปฏิบัติ และการเสริมแรง และเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตลอดชีวิต (Birkenholz, 1999 cited in Tuamsuk, Kwiecien, and Sarawanawong, 2013) การเรียนรู้จึงมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนให้มีทักษะการศึกษา ค้นคว้า แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง มีทักษะแก้ปัญหาชีวิต และมีทักษะชีวิตพอที่จะดำรงชีวิตและประกอบอาชีพนั้น ๆ ได้ตามสมควร นั่นคือการเรียนรู้ของคนต้องเป็นการเรียนรู้ที่พัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งประกอบด้วย 4 เสาหลัก ได้แก่ เสาที่ 1 การเรียนรู้เพื่อรู้โดยผู้เรียนต้องรู้วิธีที่จะเรียนต่อไป เสาที่ 2 การเรียนเพื่อปฏิบัติได้จริง เสาที่ 3 การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข และ เสาที่ 4 การเรียนรู้เพื่อชีวิต เพื่อการมีชีวิตที่เป็นของตนเอง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ม.ป.ป., หน้า 44)

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหาร การศึกษา สำนักงาน กศน.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนา ศักยภาพคนรุ่นใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มุ่งพัฒนาศักยภาพคนให้มีทักษะ ความรู้ และ ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า อาทิ ส่งเสริมเด็กปฐมวัยให้มีการพัฒนาทักษะทางสมองและทางสังคมที่ เหมาะสม เด็กวัยเรียนและวัยรุ่นมีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบรวมทั้งมีการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการ เรียนรู้ตลอดชีวิต อาทิ ปรับระบบบริหารจัดการสถานศึกษาขนาดเล็กให้มีการจัดทรัพยากรร่วมกันให้มีขนาดและจำนวนที่ เหมาะสม ปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และมีชีวิต (Office of the National Economics and Social Development Board, 2012) การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญต่อการพัฒนาตัวบุคคล เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อมของประเทศชาติและของโลก (Sungsri, S, 2001, 2002); Hainuat, 1981; Nordstrom, 2011) โดยสามารถกระทำได้ในทุกช่วงเวลาของชีวิตและกระทำได้ทุกสถานที่ ตั้งแต่เกิดจนตายครอบคลุม การศึกษาในทุกประเภทและทุกระดับการศึกษา มีความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีวิธีการ เรียนรู้ที่หลากหลายผสมกลมกลืนไปกับวิถีการดำเนินชีวิตและมีเนื้อหาสาระสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ทั้งนี้ทุกคนมีอิสระใน การเลือกสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ อีกทั้งยังสามารถเลือกวิธีการเรียนที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง เพื่อที่จะพัฒนา ตนเองอย่างต่อเนื่องจนเต็มขีดความสามารถ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจน มีทักษะและเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ (Office of the National Economics and Social Development Board, 2012; Sungsi, S, 2002; Srisaam, V, 2002)

จากสภาพการเรียนรู้ของนักศึกษาในปัจจุบัน พบว่า สภาพแวดล้อมที่บ้านและชุมชนยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอด ชีวิต เนื่องจากไม่มีกิจกรรมและบรรยากาศที่จะส่งเสริมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่วนใหญ่บรรยากาศในการเรียนรู้ จะเกิดขึ้นเฉพาะที่ในสถานศึกษาเท่านั้น ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษายังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่าง แท้จริง กล่าวคือ สิ่งที่นักศึกษาได้เรียนรู้จากห้องเรียนยังไม่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเต็มที่ ไม่มีอิสระใน การเรียนรู้เท่าที่ควร ไม่สามารถเลือกในสิ่งที่ตนสนใจหรือต้องการที่จะเรียนรู้ ไม่สามารถกำหนดเวลาเรียนและสถานที่เรียน ได้ด้วยตนเอง รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนจะเน้นเรียนแบบท่องจำเพื่อนำไปสอบให้ผ่านหรือเรียนต่อในชั้นสูงมากกว่า การนำความรู้ไปใช้ได้จริง ตลอดจนการวัดและประเมินผลการเรียนเน้นการวัดความรู้ความจำในเนื้อหาที่ได้เรียนมากกว่า เน้นการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนหรือการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และยังไม่เป็นการประเมินผลตามสภาพ จริงด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้การเรียนรู้ไม่เกิดประโยชน์ต่อชีวิต ทำให้นักศึกษาบางกลุ่มไม่สามารถศึกษาต่อในชั้นสูงได้ เพราะ สอบแข่งขันไม่ได้จึงไม่มีแรงจูงใจที่จะศึกษาต่อ รวมทั้งนักศึกษาจำนวนมากศึกษาจบแล้วหางานทำไม่ได้และไม่มีความรู้ ทักษะที่เพียงพอที่จะประกอบอาชีพเองได้ เนื่องจากการจัดการศึกษาในปัจจุบันไม่ได้ให้เครื่องมือแก่ผู้เรียนที่จะแสวงหาความรู้ ด้วยตัวเองในภายหน้า แต่เน้นการป้อนเนื้อหาความรู้ให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งยังไม่เน้นที่จะฝึกให้ผู้เรียนรู้ถึงวิธีการแสวงหา ความรู้ได้ด้วยตนเองหรือจะเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยเหตุผลที่สถานศึกษาบางแห่งยังขาดอุปกรณ์สนับสนุน การเรียนรู้ อาทิ ห้องสมุดมีหนังสือจำนวนน้อยและไม่ทันสมัย ระบบคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตไม่เพียงพอต่อความ ต้องการ ประกอบกับอาจารย์ไม่ได้มอบหมายงานให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตัวเองจากห้องสมุด นอกจากนี้ เมื่อนักศึกษาเรียนจบออกไปทำงานแล้ว สถานที่ทำงานทั้งในภาครัฐและเอกชนก็ไม่ได้ส่งเสริมให้บุคคลากรได้เรียนรู้หรือการ พัฒนาความรู้ โอกาสในการเรียนรู้ระหว่างการทำงานมีค่อนข้างน้อย แม้ว่านักศึกษาจะกำลังเรียนรู้ชีวิตและสิ่งต่าง ๆ อยู่เป็น ประจำทุกวัน ทั้งนี้เพราะในระหว่างการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น นักศึกษาไม่ได้รับการสอนให้รู้จักการเรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ดังนั้น จึงทำให้ความสามารถของคนทำงานน้อยลงตามอายุงาน แทนที่จะเพิ่มมากขึ้นด้วย (Malaivongs, K, 1999; Sungsi, S, 2002) นอกจากนี้ความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ทุกภูมิภาคของโลก

สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็ว เชื่อมต่อกันอย่างรวดเร็วพร้อมแดน ส่งผลต่อการใช้ชีวิตของนักศึกษาภายใต้สังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว นักศึกษาในยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติการใช้ชีวิต การเรียนรู้ครอบคลุม ครอบคลุมจนภาวะเสี่ยงต่าง ๆ ซึ่งสะท้อนถึงสังคม และความทันสมัยทั้งปวงอีกด้วย Thanormchayathawat, B., Vanitsupavong, S., Niemted, W., and Portjanantanti. 2015)

จากความสำเร็จและสภาพปัญหาอุปสรรคดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นเรื่องสำคัญที่ช่วยให้นักศึกษาเป็นผู้ที่มีความสามารถในการรู้จักวิธีการให้ได้มาซึ่งความรู้โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาจนทำให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการที่จะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตได้นั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตซึ่งประกอบไปด้วย 1) ทักษะการคิด ประกอบด้วย 4 ทักษะย่อย ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะการคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ ทักษะการคิดคำนวณ และทักษะการคิดแก้ปัญหา 2) ทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ทักษะย่อย ได้แก่ ทักษะการรู้สารสนเทศ ทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ทักษะการทำงานเป็นทีมและการมีมนุษยสัมพันธ์ และทักษะการวิจัย และ 3) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารประกอบด้วย 2 ทักษะย่อย ได้แก่ ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะการสื่อสาร (Varavit, C., and Sinlarat, P. (n.d.), 2019; Cotton, 1998; Smith and Spurling, 1999; The European Commission, 2000; The European Commission, 2002; Lublin, 2003; Dong, 2004; Knapper, 2006; Adams, 2007; Lewis, 2007; Collins, 2009; Kwon and Cifuentes, 2009; Hanewald, 2012; Tekkoland Demirel, 2018)

บทความนี้นำเสนอหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ความหมาย ความจำเป็นและความสำคัญ หลักการ ปัญหาและอุปสรรค ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต และแนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต อันจะนำไปสู่การพัฒนาคนของประเทศสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ยั่งยืนและส่งผลต่อการพัฒนาประเทศในด้านอื่น ๆ ต่อไป

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ของการศึกษาที่เกิดขึ้นเมื่อประมาณกว่า 30 ปีที่แล้ว ภายใต้ความพยายามของ OECD, UNESCO และสภายุโรป (Council of Europe) เป็นการสนองต่อความบกพร่องที่เกิดขึ้นในอดีต ในขณะที่บุคคลเรียนรู้ตลอดเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่ในช่วงเริ่มแรกของชีวิต ซึ่งกลับได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างจำกัด โดยถูกครอบงำโครงการศึกษาที่เป็นทางการ (Formal Education) จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้โอกาสที่สองแก่คนที่ไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาในช่วงวัยเด็กและวัยรุ่นซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงหมายถึงการศึกษาผู้ใหญ่ (Adult Education) เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมการเรียนรู้ทุกรูปแบบตลอดช่วงชีวิตอีกด้วย (Srisarin, R. (n.d.), (2019) ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษา รวบรวมแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ดังนี้

1. ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตลอดชีวิต เป็นคำที่มีความหมายที่แตกต่างกันอยู่บ้าง โดยคำว่า “การเรียนรู้” (Learning) และคำว่า “การศึกษา” (Education) ซึ่งความหมายของการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดจากประสบการณ์ ซึ่งพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นอาจเป็นไปในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ ส่วนคำว่า การศึกษา จะหมายถึงเฉพาะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นไปในทางที่ดีและสังคมให้การยอมรับเท่านั้น

Cropley and Dave (1978) กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตหรือการศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่มีการผสมผสานกันสองมิติ คือ มิติแนวตั้ง เป็นมิติที่มองว่าบุคคลควรได้รับการศึกษาทุกช่วงเวลาตลอดชีวิตของเขา การศึกษา

ในโรงเรียนเป็นเพียงช่วงหนึ่งของชีวิตเท่านั้นจึงไม่เพียงพอที่จะครอบคลุมความต้องการของชีวิตทั้งหมดได้ ช่วงชีวิตที่ยาวนานที่สุดของบุคคลคือหลังจากจบจากโรงเรียนไปแล้ว ดังนั้น การศึกษาหรือการเรียนรู้จากภายนอกโรงเรียนจึงมีความสำคัญแก่บุคคลมาก และควรจะใช้วิธีการที่หลากหลาย ส่วนมิติแนวนอนนั้นเป็นมิติที่มองว่าการศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน การศึกษาและการเรียนรู้ควรจะประสานกันหลาย ๆ ส่วน ทั้งในโรงเรียนและแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ โดยมีทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งแหล่งการเรียนรู้ควรจะเป็นลักษณะของเครือข่ายที่ผสมผสานรูปแบบและแหล่งการเรียนรู้ที่อยู่ในชุมชนและควรมีความสัมพันธ์กับชีวิตจริง ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับความหมายในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 ในมาตรา 4 ที่ระบุว่า “การศึกษาตลอดชีวิต” ว่าเป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับความหมายของ (Sungsri, S., 2002) ที่กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิต เป็นการศึกษาในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งจะครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่จัดให้แก่บุคคลทุกช่วงอายุตั้งแต่เกิดจนตาย โดยในแต่ละช่วงชีวิตบุคคลอาจได้รับการศึกษารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบผสมผสานกัน เป็นการศึกษาที่สัมพันธ์กับวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล มีความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม และศาสนา เพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลอย่างเต็มศักยภาพ ให้มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์อย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสมในทุกช่วงชีวิต นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Häggström (2003) ที่ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตไว้ว่าเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดที่มุ่งดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาความรู้ ทักษะและความสามารถ ประกอบด้วยรูปแบบของการศึกษาและการฝึกอบรมที่หลากหลายทั้งที่เป็นการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

นอกจากนี้ Mackenzie, Eraut, and Jones (1970) ยังได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่าเป็นการเรียนรู้ในภาพรวมที่สนองต่อความต้องการทางการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลหรือของแต่ละกลุ่มอย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิตสอดคล้องกับความหมายของ Peterson (1979) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลตลอดช่วงชีวิตของผู้คน อันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาสติปัญญา สังคมและบุคคล การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะการศึกษาของผู้ใหญ่แต่เป็นการศึกษาสำหรับทุก ๆ ช่วงของชีวิตตั้งแต่แรกเกิด การศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษาไปจนถึงผู้สูงอายุ และเกิดขึ้นตั้งแต่เกิดจนตายทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ Kamble and Sidhaye (2010) ที่ได้อธิบายความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ว่าเป็นการเรียนรู้ที่ไม่ได้อยู่ในวัยเด็กหรือในชั้นเรียนเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตและในช่วงสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของสถานที่ เวลาที่ได้รับความรู้ และการนำไปประยุกต์ใช้ได้ รวมทั้งยังสอดคล้องกับ Sunanchai, S. (1989) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่ ทักษะ และเจตคติตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตาย ทั้งที่ได้รับจากโรงเรียนและนอกโรงเรียน โดยตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ มีการจัดและไม่จัดตั้ง อีกทั้งมีการวางแผนและไม่มีการวางแผน แต่ถ้าต้องการที่จะเรียนรู้จะเป็นกิจลักษณะและเกิดผลจริงจัง และมีความต่อเนื่องกันโดยตลอดจึงจำเป็นต้องมีการวางแผนการเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมไปตามแผนที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งการเรียนรู้จากการวางแผนจะทำให้เกิดความต่อเนื่องในประสบการณ์การเรียนรู้และบังเกิดเป็นการเรียนรู้ที่เป็นระบบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากนิยามความหมายของการเรียนรู้ตลอดชีวิตในข้างต้น อาจสรุปได้ว่า “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ทั้งหมดของแต่ละบุคคลตั้งแต่แรกเกิดจนถึงตายที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษา

นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีรูปแบบหลากหลายและมีความต่อเนื่องโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งจะดำรงชีวิตประกอบอาชีพ และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

2. ความจำเป็นและความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่าง ๆ หลายประการ กล่าวคือในด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงานพบว่า ประเทศอุตสาหกรรมต้องการคนที่มีความรู้ความสามารถ ทักษะเฉพาะด้านมากขึ้น มีการแข่งขันในตลาดแรงงานที่สูงมาก บุคคลจึงต้องการความรู้ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับตัวในการทำงานและประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป สำหรับในด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้นเกิดจากปัญหาสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น มีการแข่งขันกันสูงทำให้เกิดการเอาวัดเอาเปรียบกัน มีช่องว่างระหว่างกลุ่มคนทั้งคนจนคนรวย ประเพณีและอารยธรรมแบบดั้งเดิมถูกรอบงำด้วยวัฒนธรรมใหม่ ๆ อย่างรวดเร็ว จึงทำให้ประเทศต่าง ๆ เร่งการให้การศึกษาแก่ประชาชนของตนเองเพื่อช่วยกันพัฒนาสังคมและแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของสังคมได้อย่างเหมาะสม ส่วนด้านการเมืองและการปกครองในปัจจุบันนี้ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ มีสิทธิได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันจึงทำให้ประเทศต่าง ๆ ต้องปรับระบบการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นพร้อมที่จะให้ประชาชนของตนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ทั้งนี้ในด้านการศึกษาจะเห็นได้จากการที่นักศึกษาจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไปแล้วไม่มีโอกาสได้เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนอีกเลยทำให้การศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเท่าที่ควรดังนั้นโอกาสของการได้รับการศึกษาของบุคคลยังไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนหลักสูตรการศึกษายังไม่สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิตที่ต้องเผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน นอกจากนี้ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่มีพัฒนาการที่ก้าวหน้าและรวดเร็วมากขึ้น มีการผลิตเครื่องมือ เครื่องจักร เทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ในทางการแพทย์ การประกอบอาชีพ การคมนาคมและการขนส่งเจริญขึ้น การแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็วเพราะมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้นในกรณีนี้จึงทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของบุคคลเป็นอย่างมากเนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น รูปแบบการดำเนินชีวิตจะถูกกำหนดด้วยกรอบของเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและครอบครัวมีเวลาให้กันน้อยลง ขาดความช่วยเหลือเกื้อกูล พี่พวอาศัยกัน ทุกคนต่างต้องช่วยเหลือตัวเอง เอาตัวรอดในสังคม และความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ ลดน้อยลงด้วยตลอดจนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างประชากรที่ในอดีตที่ผ่านมาประชากรในวัยเด็กมีจำนวนมากแต่ปัจจุบันจะเป็นวัยแรงงาน และจำนวนผู้สูงอายุก็จะมากขึ้นเช่นกัน เพราะคนมีอายุยืนยาวขึ้น การเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้างเช่นนี้ ทำให้การศึกษาต้องเปลี่ยนทิศทางไป แทนที่จะมุ่งให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน ก็ไปมุ่งให้การศึกษาแก่ประชากรในวัยแรงงาน วัยเกษียณอายุ และผู้สูงอายุให้มากขึ้นตามลำดับ (Hainuat, 1981; Sungsi, S, 2001, 2002)

จากความจำเป็นของการเรียนรู้ตลอดชีวิตดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิตมีความสำคัญต่อการพัฒนาตัวบุคคล สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสิ่งแวดล้อมของประเทศชาติและของโลกเนื่องจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยให้บุคคลหรือผู้ด้อยโอกาสได้รับการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมกับสภาพการดำเนินชีวิตและการงานอาชีพพร้อมที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคต รวมทั้งยังเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและเรียนรู้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันในทุกช่วงของชีวิตตั้งแต่แรกเกิดจนตาย เนื่องจากการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการบูรณาการการเรียนรู้กับชีวิตซึ่งบุคคลมีอิสระในการเรียนรู้พัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้และทักษะในการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องโดยสามารถพึ่งตนเองและนำตนเองได้ในการเรียนรู้และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงจนทำ

ให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งของตนเองบุคคลและองค์กรที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน (Nordstrom, 2011, Sungsi. S, 2002)

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า ความจำเป็นที่ต้องมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงานสังคมและวัฒนธรรมการเมืองและการปกครองการศึกษาความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตโครงสร้างประชากรซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนที่จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคล เศรษฐกิจที่มั่นคงและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งของประเทศชาติและของโลกด้วย

3. หลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นเรื่องที่สำคัญสำหรับชีวิตมนุษย์ทุกคนขั้นในสังคมโดยสามารถกระทำได้ในทุกช่วงเวลาของชีวิตและทุกสถานที่ตั้งแต่เกิดจนถึงตายโดยไม่ได้สิ้นสุดเพียงเมื่อบุคคลจบจากโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเท่านั้น ซึ่งจะครอบคลุมการศึกษาในทุกประเภทและทุกระดับการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มีความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองในประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีวิธีการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลาย ผสมกลมกลืนไปกับวิถีการดำเนินชีวิตและมีเนื้อหาสาระสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ทั้งนี้ทุกคนมีอิสระในการเลือกสิ่งที่ต้องการจะเรียนรู้ รวมทั้งเลือกวิธีการเรียนที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง เพื่อที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องจนเต็มขีดความสามารถ มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ มีทักษะและเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตและมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ต่อไป (Office of the National Economics and Social Development Board, 2012; Sungsi. S, 2002, p. 44-54, Srisaarn, V. 2002, p.13-15)

จากหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิตดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นเรื่องของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเป็นปกติในชีวิตประจำวันของคนทุกคนในสังคมโดยสามารถกระทำตั้งแต่เกิดจนถึงอายุขัยเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้โดยไม่มีข้อจำกัดของเวลาและสถานที่ รวมทั้งสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองต้องการได้อย่างอิสระเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของตนเองทั้งทางด้านความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพที่ยั่งยืนต่อไป

4. ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดขึ้นจากสาเหตุอยู่หลายประการ กล่าวคือนโยบายหรือข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ในหลายประเทศยังไม่มีการกำหนดออกมาเป็นกฎหมายที่ใช้เป็นแนวปฏิบัติได้อย่างชัดเจนและถึงแม้ว่ามีก็ไม้อาจทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างสมบูรณ์ได้ เนื่องจากประชาชนเข้าถึงการศึกษาได้ยากหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนหรือสถาบันการศึกษาทุกระดับยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง ประกอบกับการใช้ทรัพยากรการเรียนรู้ที่มีอยู่ยังไม่เต็มที่และเกิดประโยชน์สูงสุด มีการใช้ทรัพยากรร่วมกันน้อย นอกจากนั้น ยังไม่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องและน่าสนใจที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับผู้เรียนหรือเตรียมผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยทั้งนี้การเรียนรู้ตลอดชีวิตยังไม่ได้รับการส่งเสริมเท่าที่ควร งบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนยังมีจำกัด รวมทั้งยังไม่เอื้อต่อสภาพสังคมเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบันซึ่งมีปัญหาคับข้องมากทำให้บุคคลไม่มีเวลาให้กับการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดการศึกษาได้ไม่ทั่วถึง ขาดความต่อเนื่องและไม่เท่าเทียมกันในโอกาสทางการศึกษาโดยสามารถจัดให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้บางส่วนและบางช่วงเวลาเท่านั้น

นอกจากนี้ สภาพการจัดการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาทุกระดับยังไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริง ซึ่งสิ่งที่คุณเรียนได้เรียนรู้จากห้องเรียนยังไม่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเต็มที่ ไม่มีอิสระในการเรียนรู้

เท่าที่ควร ไม่สามารถเลือกในสิ่งที่ตนสนใจหรือต้องการที่จะเรียนรู้ ไม่สามารถกำหนดเวลาเรียนและสถานที่เรียนได้ด้วยตนเอง รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนจะเน้นเรียนแบบท่องจำเพื่อนำไปสอบให้ผ่านหรือเรียนต่อในชั้นสูงมากกว่าการสอนให้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ และการคิดเชิงวิพากษ์เป็นและสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง ตลอดจนการวัดและประเมินผล การเรียนเน้นการวัดความรู้ความจำในเนื้อหาที่ได้เรียนมากกว่าเน้นการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนหรือการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน และยังไม่เป็นการประเมินผลตามสภาพจริงด้วย ดังนั้น สิ่งเหล่านี้ทำให้การเรียนรู้ไม่เกิดประโยชน์ต่อชีวิต ทำให้นักศึกษาบางกลุ่มไม่สามารถศึกษาต่อในชั้นสูงได้ เพราะสอบแข่งขันไม่ได้จึงไม่มีแรงจูงใจที่จะศึกษาต่อ รวมทั้งนักศึกษาจำนวนมากเมื่อศึกษาจบแล้วหางานทำไม่ได้และไม่มีความรู้ทักษะที่เพียงพอที่จะประกอบอาชีพเองได้ ด้วยเพราะเหตุที่การจัดการศึกษาในปัจจุบันไม่ได้ให้เครื่องมือแก่ผู้เรียนที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตัวเองในภายหน้า แต่เน้นการป้อนเนื้อหาความรู้ให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งยังไม่เน้นที่จะฝึกให้ผู้เรียนรู้ถึงวิธีการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองหรือจะเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้สถาบันการศึกษาบางแห่งขาดอุปกรณ์สนับสนุนการเรียนรู้ อาทิ ห้องสมุดมีหนังสือจำนวนน้อยและไม่ทันสมัย ระบบคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตไม่เพียงพอต่อความต้องการและ ประกอบกับอาจารย์ไม่ได้มอบหมายงานให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตัวเองจากห้องสมุด ตลอดจนสถาบันการศึกษาหลายแห่งมุ่งการค้ามากเกินไปด้วยการเน้นรับจำนวนนักศึกษาจึงจำเป็นต้องให้นักศึกษาจบไปแม้จะรู้ว่าหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนไม่มีการควบคุมหรือตรวจสอบคุณภาพมาตรฐานก็ตาม ทั้งนี้เมื่อนักศึกษาเรียนจบออกไปทำงานแล้ว สถานที่ทำงานทั้งภาครัฐและเอกชนก็ไม่ได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้เรียนรู้หรือการพัฒนาความรู้ โอกาสในการเรียนรู้ระหว่างการทำงานมีค่อนข้างน้อย แม้ว่าผู้เรียนจะกำลังเรียนรู้ชีวิตและสิ่งต่าง ๆ อยู่เป็นประจำทุกวัน ทั้งนี้เพราะในระหว่างการเรียนในสถานศึกษานั้นผู้เรียนไม่ได้รับการสอนให้รู้จักการเรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ดังนั้น จึงทำให้ความสามารถของคนทำงานน้อยลงตามอายุงาน แทนที่จะเพิ่มและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นด้วย Malaivongs, K. 1999, Sungstri. S. 2001)

จากสภาพปัญหาและอุปสรรคในการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นมีผลมาจากปัจจัยทางด้านนโยบายหรือข้อกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์ หน่วยงานภาครัฐและเอกชนหรือสถาบันการศึกษาทุกระดับ ครูหรืออาจารย์ผู้สอนที่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างแท้จริงจึงส่งผลกระทบต่อตัวผู้เรียนรู้ในการพัฒนาทางสติปัญญา ความรู้ ความสามารถและทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่ไม่มีคุณภาพขาดเครื่องมือในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เหมาะสมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมในเชิงประจักษ์ได้ ตลอดจนสภาพการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

5. ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต หมายถึง ความสามารถในการรู้จักวิธีการให้ได้มาซึ่งความรู้โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาและสถานที่จนทำให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การที่จะเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตได้นั้น ผู้เรียนจำเป็นต้องมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผู้เขียนได้สังเคราะห์หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ Varavit, C., and Sinlarat, P. (n.d.), 2019, Cotton, 1998, Smith and Spurling, 1999, The European Commission (2000), The European Commission (2002), Lublin (2003), Dong (2004), Knapper (2006), Adams (2007), Lewis, 2007, Collins (2009), Kwon and Cifuentes (2009), Hanewald (2012) Tekkol and Demirel (2018) โดยสามารถสรุปเป็นตารางการสังเคราะห์ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ลำดับ ที่	ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Skills)		นักวิชาการที่ใช้อ้างอิง
	ทักษะหลัก	ทักษะย่อย	
1	ทักษะการคิด (Thinking skills)	1.1 ทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการคิดเชิงวิพากษ์ (Analysis, synthesis and critical thinking skills)	Cotton (1998); Smith and Spurling (1999); Dong (2004); Knapper (2006); Hanewald (2012)
		1.2 ทักษะการคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ (Initiative and creative skills)	Cotton (1998); Smith and Spurling (1999); European Commission (2000); Hanewald (2012)
		1.3 ทักษะการคิดคำนวณ (Numeracy skills)	Cotton (1998); European Commission (2002)
		1.4 ทักษะการคิดแก้ปัญหา (Problem solving thinking skills)	Cotton (1998); Dong (2004); Hanewald (2012)
2	ทักษะการเรียนรู้ (Learning skills)	2.1 ทักษะการรู้สารสนเทศ (Information Literacy skills)	Varavit, C., and Sinlarat, P. (n.d.) (2019); Cotton (1998); European Commission (2000; 2002); Dong (2004); Knapper (2006); Adams (2007); Collins (2009); Hanewald (2012)
		2.2 ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed learning skills)	Varavit, C., and Sinlarat, P. (n.d.) (2019); Cotton (1998); Smith and Spurling (1999); European Commission (2000; 2002); Dong (2004); Knapper (2006); Adams (2007); Collins (2009); Hanewald (2012); Tekkol and Demirel(2018)
		2.3 ทักษะการทำงานเป็นทีมและการมีมนุษยสัมพันธ์ (Team work and people skills)	Smith and Spurling (1999); Lublin (2003); Dong (2004); Adams (2007); Kwon and Cifuentes (2009); Hanewald (2012)
		2.4 ทักษะการวิจัย (Research skills)	Cotton (1998); Adams (2007)

ลำดับ ที่	ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Skills)		นักวิชาการที่ใช้อ้างอิง
	ทักษะหลัก	ทักษะย่อย	
3	ทักษะด้าน เทคโนโลยี สารสนเทศและการ สื่อสาร (Information technology and Communication skills)	3.1 ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology skills)	Dong (2004); Knapper (2006); Collins (2009); Hanewald (2012)
		3.2 ทักษะการสื่อสาร (Communication skills)	Cotton (1998); Smith and Spurling (1999); Dong (2004); Adams (2007); Collins (2009); Kwon and Cifuentes (2009); Hanewald (2012)

จากตารางที่ 1 ดังกล่าว ผู้เขียนได้ทำการจัดกลุ่มทักษะที่มีเนื้อหาเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันไว้ด้วยกัน ผลจากการสังเคราะห์พบว่า มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต แบ่งออกเป็น 3 ทักษะหลัก 10 ทักษะย่อย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ทักษะการคิด (Thinking skills) ประกอบด้วย 4 ทักษะย่อย ได้แก่

1.1 ทักษะการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการคิดเชิงวิพากษ์ (Analysis, synthesis and critical thinking skills) หมายถึง ความสามารถในการตรวจสอบ การจำแนกแยกแยะ และการประเมินผลข้อมูล รวมทั้งสามารถนำข้อมูลหรือความรู้ที่ได้มากำหนดเป็นประเด็นวิกฤตและมุมมองที่แตกต่างและขัดแย้งเพื่อนำเสนอมุมมองใหม่ที่ดีกว่าเดิมได้

1.2 ทักษะการคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ (Initiative and creative skills) หมายถึง ความสามารถในการทำให้เกิดผลงานใหม่ที่แตกต่างไปจากความคิดหรือกิจกรรมของคนอื่น

1.3 ทักษะการคิดคำนวณ (Numeracy skills) หมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจกับตัวเลขและสถิติในระดับพื้นฐานโดยสามารถอ่านและเขียนได้

1.4 ทักษะการคิดแก้ปัญหา (Problem solving thinking skills) หมายถึง ความสามารถในการระบุถึงปัญหาและสิ่งที่ตนเองไม่รู้ได้ และสามารถแก้ไขปัญหานั้นที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ทักษะการเรียนรู้ (Learning skills) ประกอบด้วย 4 ทักษะย่อย ได้แก่

2.1 ทักษะการรู้สารสนเทศ (Information Literacy skills) หมายถึง ความสามารถในการค้นหา การเข้าถึง การประเมิน และการนำเสนอสารสนเทศไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ทักษะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed learning skills) หมายถึง ความสามารถที่ต้องรับผิดชอบทั้งในการคิดริเริ่ม การกำหนดเป้าหมาย การวางแผน การปฏิบัติ และการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง

2.3 ทักษะการทำงานเป็นทีมและการมีมนุษยสัมพันธ์ (Team work and people skills) หมายถึง ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น โดยสามารถเข้าใจคนอื่นและให้อภัยคนอื่นเมื่อมีความจำเป็น และสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมกับผู้อื่นในวัตถุประสงค์เฉพาะได้

2.4 ทักษะการวิจัย (Research skills) หมายถึง ความสามารถในการค้นหาสารสนเทศ แหล่งสารสนเทศ และรวบรวมสารสนเทศที่ตนเองต้องการ มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ การตีความหมาย การประเมินผล และการสังเคราะห์ข้อมูลได้มา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

3. ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information technology and Communication skills) ประกอบด้วย 2 ทักษะย่อย ได้แก่

3.1 ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information technology skills) หมายถึง ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมในการสื่อสารและการค้นคว้าข้อมูลที่ตนเองต้องการ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

3.2 ทักษะการสื่อสาร (Communication skills) หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารทั้งทางวิชาภาษาและอวิชาภาษาที่มีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการสื่อสารข้อมูลและแนวความคิดกับครอบครัวและเพื่อนร่วมงานได้ในทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีความสามารถในการพัฒนาและสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นโดยเข้าใจความต้องการของบุคคลอื่นและแสดงความคาดหวังของตนเองให้ผู้อื่นได้รับรู้และสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

ดังนั้น จากการสังเคราะห์หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศจะเห็นได้ว่า ผู้เขียนได้นำหลักการและแนวคิดมาสรุปเป็นตารางเพื่อให้เกิดความชัดเจนและเข้าใจได้ง่ายมากยิ่งขึ้น โดยที่ผู้เขียนได้ทำการจัดกลุ่มทักษะที่มีเนื้อหาเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันไว้ด้วยกัน ผลจากการสังเคราะห์ทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา พบว่ามี 3 ทักษะหลัก 10 ทักษะย่อยดังรายละเอียดข้างต้น

6. แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาในศตวรรษที่ 21

ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นจะมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความอยากรู้อยากเห็นและสนใจที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความเชื่อมั่นในความสามารถและมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเองพร้อมที่จะยอมรับความผิดพลาดในการเรียนรู้ของตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้ต้องมีแรงบันดาลใจในการแสวงหาโอกาสในการเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เป็นประจำโดยไม่ละทิ้งภารกิจการงานของตนเอง ตลอดจนมีความอดทนอดกลั้นที่จะเรียนรู้และเปิดโอกาสให้ตนเองได้รับการพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น (Lewis, 2007) สอดคล้องกับ Kiley and Cannon (2000) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการวางแผนการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ และสามารถบูรณาการความรู้จากสาขาวิชาที่แตกต่างกันได้เหมาะสม โดยมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้อยู่เป็นประจำตลอดจนสามารถที่จะเรียนรู้ทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นทางการกับไม่เป็นทางการได้เป็นอย่างดี และมีความเข้าใจในการใช้ยุทธศาสตร์การเรียนรู้ในบริบทที่แตกต่างกับสถานการณ์ที่ไม่เหมือนกันได้

ดังนั้น แนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามทัศนะของ Kamble and Sidhaye (2010) เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังกล่าวมีดังต่อไปนี้

1. นักศึกษาควรใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ โดยมีหนังสือติดตัวอยู่เสมอ ซึ่งจะไม่คำนึงถึงระยะเวลาในการอ่าน ใช้เวลาว่างที่มีอยู่ในการอ่านหนังสือดังกล่าวถึงแม้จะเป็นช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ในแต่ละวันหรืออาจใช้เวลาช่วงเช้า 15 นาทีเพื่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่ตนสนใจ

2. นักศึกษาควรจดบันทึกในสิ่งที่ตนต้องการเรียนรู้ โดยเขียนในสิ่งที่ตนต้องการเรียนรู้ แม้จะเป็นศาสตร์ใหม่ที่ไม่เคยมีการศึกษาหรือค้นพบมาก่อนก็ตาม

3. นักศึกษาควรมีการแสวงหาเพื่อนทางปัญญา โดยใช้เวลาพูดคุยและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นที่รู้จักขบคิดอยู่เสมอ ซึ่งอาจจะไม่ใช่ผู้ที่มีความเป็นเลิศทางปัญญาเท่านั้น แต่ต้องเป็นผู้ที่ชอบเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ด้วย

4. นักศึกษาควรลงมือปฏิบัติในสิ่งที่ตนไม่รู้หรือต้องการเรียนรู้ โดยผ่านการคิดอย่างมีทิศทาง เป็นระบบ คิดโดยผ่านความคิดเห็นของตนเองแล้วจดบันทึกพร้อมกับไตร่ตรองประเด็นที่ได้เรียนรู้นั้น ถ้าหากเป็นความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ก็ควรพร้อมที่จะลงมือปฏิบัติในทันทีทันใด เช่น การเรียนรู้เป็นกลุ่ม โดยเข้าร่วมองค์การที่สอนทักษะต่าง ๆ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการเรียนรู้เป็นกลุ่มทำให้บุคคลเรียนรู้ด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินและมีประสบการณ์ทางสังคม หรืออาจจะเริ่มต้นจากกิจกรรมโครงการต่าง ๆ เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ วาดรูป เป็นต้นหรืออาจทำตามความรู้สึกของตนเองทำให้การเรียนรู้นั้นสนุกสนานมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

5. นักศึกษาควรมีการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ โดยอาจจะประกอบอาชีพที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ หรือ ค้นหาข้อมูลเพื่อโต้แย้งกับโลกทัศน์ของตนเองโดยไม่ละทิ้งสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

6. นักศึกษาควรมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้อื่นได้ โดยเป็นพี่เลี้ยงหรืออภิปรายความคิดเห็นกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งพร้อมที่จะรับข้อมูลใหม่อยู่เสมอ ตลอดจนควรตระหนักและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย

สำหรับ Charungkaitikul. S. (2014) กล่าวว่า ขั้นตอนการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 นักศึกษาควรตระหนักรู้ในปัญหา ความต้องการ และความสนใจของตนเอง

ขั้นที่ 2 นักศึกษากำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง

ขั้นที่ 3 นักศึกษาลงมือปฏิบัติ โดยนำตนเองในการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและแสวงหาความรู้ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 นักศึกษาทบทวนตนเอง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต

ขั้นที่ 5 นักศึกษาควรพัฒนาคุณค่าการเรียนรู้ ด้วยการถ่ายทอดประสบการณ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นผ่านช่องทางที่หลากหลายอย่างสม่ำเสมอ

จากแนวทางการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว ผู้เขียนมีแนวคิดและแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ กล่าวคือจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษานั้นจะเกิดขึ้นมาจากตัวบุคคลก่อนเสมอ โดยนักศึกษสามารถกระทำได้หลายวิธี ได้แก่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นด้วยตนเองเป็นการเรียนรู้ด้วยความตั้งใจการลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน จากประสบการณ์การดำเนินชีวิตประจำวันการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้จากสื่อเทคโนโลยี หนังสือ โทรทัศน์ วิทยุ สื่อออนไลน์ และแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ รวมทั้งการเรียนรู้จากสถาบันการศึกษา องค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการเรียนรู้จากการตีความ เกิดจากกระบวนการคิดวิเคราะห์จากประสบการณ์เดิมของบุคคล เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันการขยายผลและต่อยอดการเรียนรู้ที่ดึงมาต่อไปซึ่งการแสวงหาความรู้หรือการเรียนรู้ที่สถาบันครอบครัวของผู้เรียนจึงมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทางด้านทักษะการคิด ทักษะการเรียนรู้ และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ส่วนครูหรืออาจารย์ผู้สอน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นในการช่วยขัดเกลาให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

Adams, D. N. (2007). Lifelong Learning Skills and Attributes: The Perceptions of Australian Secondary School Teachers. *Issues in Educational Research*, 17(2), 149-160.

Charungkaitikul. S. (2014). *A Lifelong Learner*. Retrieved. from <http://www.trueplookpanya.com/blog/content/65649/-teaarttea-teaart->.(In Thai)

Collins, J. (2009). Lifelong Learning in the 21st Century and Beyond. *Radiographics*, 29(2), 613-622.

Cotton, K. (1998). *From High School Student to Lifelong Learner [microform] : Your Route to Independence. Research You Can Use: Lifelong Learning Series, Booklet 4 / Kathleen Cotton*. Washington, D.C.: Distributed by ERIC Clearinghouse.

- Cropley, A. J., and Dave, R. H. (1978). *Lifelong Education and the Training of Teachers: Developing a Curriculum for Teacher Education on the Basis of the Principles of Lifelong Education*. Hamburg: UNESCO Institute for Education.
- Dong, W. (November 2004). Improving Students' Lifelong Learning Skills in Circuit Analysis. *China Papers*, 4, 75-78.
- European Commission.(2000). *Commission Staff Working Paper: A Memorandum on Lifelong Learning*. Retrieved. from www.see-educoop.net/education_in/pdf/lifelong-oth-enl-t02.pdf
- European Commission.(2002). *European Report on Quality Indicators of Lifelong Learning: Fifteen Quality Indicators*. Retrieved. from http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning_policy/doc/policy/qualityreport_en.pdf
- Haggstrom, B.M. (Ed.). (2003). *The Role of Libraries in Lifelong Learning: Final Report of the IFLA Project under the Section for Public Libraries*. Retrieved. from <http://www.ifla.org/publications/the-role-of-libraries-in-lifelong-learning>
- Hainuat, L.D. (1981). "Educational Needs" in UNESCO. *Curricula and Lifelong Education: Education on the Move*. France: Imprimeries de Chambéry.
- Hanewald, R. (2012). Cultivating Life-long Learning Skills in Undergraduate Students through the Collaborative Creation of Digital Knowledge Maps. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 69, 847-853.
- Kamble, G., & Sidhaye, N. (2010). *Lifelong Learning*. Retrieved. from <http://www.articlesbase.com/education-articles/life-long-learning-2904759.html>
- Kiley, M., & Cannon, R. (2000). *Leap into...Lifelong Learning*. Retrieved. from <http://digital.library.adelaide.edu.au/dspace/handle/2440/71214>
- Knapper, C. (2006). *Lifelong Learning Means Effective and Sustainable Learning Reasons, Ideas, Concrete Measures*. Retrieved. From http://www.ciea.ch/documents/s06_ref_knapper_e.pdf
- Kwon, S.Y., and Cifuentes, L. (2009). The Comparative Effect of Individually Constructed vs. Collaboratively Constructed Computer-based Concept Maps. *Computers & Education*, 52, 365-375.
- Lewis, D. W. (2007). A Strategy for Academic Libraries in the First Quarter of the 21st Century. *College & Research Libraries*, 68 (5), 418-434.
- Lublin, J. (2003). *Lifelong Learning and Self-Directed Learning*. Retrieved. from http://api.ning.com/files/FrxSDD3tZkm6es*Chd5gYuGYpKgwzaUodu0ReLV6DEw5NNOGNqcv3dAtuRbUUo8KN9EFQUcRCWk8U6JPzOs2w2Nxda71s0/lifeLongLearning.pdf
- Mackenzie, N. I., Eraut, M., & Jones, H. C. (1970). *Teaching and Learning: An Introduction to New Methods and Resources in Higher Education*. Paris: Unesco; International Association of Universities.
- Malaivongs, K. (1999). *The Development of Lifelong Learning*. Retrieved. from www.drkanchit.com/ict_ideas/articles/lifelearn.pdf (In Thai)
- National Education Act B.E.2542 (1999) and Amendments (Second National Education Act B.E.2545 (2002))*. (1999). Retrieved. From [www.moe.go.th/edtechfund/fund/images/stories/.../prb_study\(final\).pdf](http://www.moe.go.th/edtechfund/fund/images/stories/.../prb_study(final).pdf) (In Thai)

- Nordstrom, N. M. (2011). *Top 10 Benefits of Lifelong Learning*. Retrieved February 24, 2019, from http://www.selfgrowth.com/articles/Top_10_Benefits_of_Lifelong_Learning.html
- Peterson, R. E. (1979). *Lifelong Learning in America*. San Francisco: Jossey-Bass publishers.
- Office of the Educational Council. (n.d.). *Framework and Direction of Thailand Educational Research (A.D.2012 - 2015)*. Bangkok: Office of the Educational Council. (In Thai)
- Office of the National Education Commission. (2000). *Lifelong Learning Strategies: A Seminar Report*. Retrieved February 18, 2019, from <http://202.143.150.11/media/ebook/pdf/4318005/pdf> (In Thai)
- Office of the National Economics and Social Development Board. (2012). *The Eleventh National Economic and Social Development Plan (2012-2016)*. Retrieved. from <http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p11/plan11.pdf> (In Thai)
- Smith, J., & Spurling, A. (1999). *Lifelong Learning Riding the Tiger*. London: Cassell.
- Srisaarn, V. (2002). Lifelong Education. *ASAIHL-Thailand Journal*, 5 (1), 12-18. (In Thai)
- Srisarin, R. (n.d.). *Lifelong Learning*. Retrieved. from www.stabundamrong.moi.go.th/interest/learning.doc. (In Thai)
- Sunanchai, S. (1989). Unit1: Philosophical Perspectives on Lifelong Learning. *In Lifelong Education and Non formal Education* (p. 1-14). Nonthaburi: SukhothaiThammathirat Open University. (In Thai)
- Sungsri, S. (2001). *Lifelong Education for Thai Society in the 21st Century: Research Report*. Bangkok: The National Institute of Educational Technology, Office of the National Education Commission. (In Thai)
- Sungsri, S. (2000). *Policy for Promoting Lifelong Learning of Thailand: A Seminar Report*. Bangkok: The National Institute of Educational Technology, Office of the National Education Commission. (In Thai)
- Tekkol, İ. A., & Demirel, M. (2018). An Investigation of Self-Directed Learning Skills of Undergraduate Students. *Frontiers in psychology*, 9, 2324. doi:10.3389/fpsyg.2018.02324.
- Thanormchayathawat, B., Vanitsupavong, S., Niemted, W., & Portjanatanti, N. *The Southern College Network Journal of Nursing & Public Health*, 3 (2), 208-222. (In Thai)
- Tuamsuk, K., Kwiecien, K., and Sarawanawong, J. (2013). A University Library Management Model for Students' Learning Support. *The International Information & Library Review*, 45(3-4), 94-107. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.iilr.2013.10.002>.
- Varavit, C., and Sinlarat, P. (n.d.). *The Seven Skills to Support Learning*. Retrieved. from www.km.thaicyperu.go.th/linkfile/Books/Book5.pdf (In Thai)